

EL DISTRICTE DE BULANSA I LA TOPONÍMIA REPARTIMENTAL

Guillem Rosselló Bordoy

Bulansa, dins els *aÿzā* o districtes administratius de Mayūrqa islàmica, fou l'hereva del territori més romanitzat de l'antiga Majorica d'època clàssica. Abastava el que avui coneixem com els municipis de Pollença, Alcúdia, una petita part d'Escorca, i alguns fragments dels territoris que varen pertànyer al districte d'Inkan.

És, endemés, el territori on la pervivència dels topònims repartimentals és més acusada i la topografia d'aquell període s'ha pogut establir sense gaire problemes, bé per conservació, encara que adulterada del nom, bé per documentació accessòria que ha permès seguir els canvis de propietat i denominació al llarg dels segles.

Si atenem als mecanismes de formació, destaca el percentatge elevat (21,73%) dels topònims dels quals no s'ha pogut definir els seus ètims, tenint en compte que no són ni d'origen àrab, ni llatí. En conseqüència, caldria pensar en intrusions tal volta berebers o, de manera hipotètica, restes fòssils anteriors a la romanització del territori. És problema que resta sense solució en no saber quina fou la llengua pròpia dels pobladors preromans de l'illa de Mallorca.

Segueixen sent importants els noms de lloc d'origen geogràfic (15,65%), cosa no gens rara a causa de la peculiar disposició del territori amb predomini de la muntanya i les pervivències, bàsicament llatines (13,91%), pròpies d'una zona que, com he comentat abans, la importància de Pollentia (20 hectàrees d'extensió) permet afirmar que el grau de romanització fóra elevat. Entre aquestes pervivències tenim el cas concret de *Bóquer* que deriva directament de l'*oppidum bocchoritanum* que era una ciutat indígena confederada, en vies de desaparició en els moments del canvi d'Era, com les *tabulae patronatus* existents així ho permeten afirmar. L'actual grafia normalitzada, *Bóquer*, apunta a una possibilitat consistent en què tals bisíl·labs amb accent tònic a la primera síl·laba puguin ésser derivacions de tal llengua. No deixa de ser una hipotètica proposta de determinació prou aventurada que en el cas de Bulansa tindria un paral·lelisme amb el topònim Síller i altres conservats al districte de les muntanyes com Cúber o Búger, al *ÿuz* d'Inkan.

Dins la sèrie de mecanismes de formació dels noms de lloc registrats al *Repartiment* o *Llibre del Rei*, els derivats d'arrel arquitectònica (13,91%), antropònims àrabs (12,1%) i noms d'origen clànic (8,69%) són els més freqüents, mentre que la resta suposa una minsa relació d'ínfims percentatges. En conjunt, l'esquema és el que s'indica a continuació:

Animal	1	0,86 %
Color	1	0,86 %
Ofici	1	0,86 %
Vegetal	2	1,73 %
Gentilici	3	2,60 %
Qualificatiu	4	3,47 %
Tribal	3	3,47 %
Clànic	10	8,69 %
Antropònim	14	12,17 %
Arquitectònic	16	13,91 %
Pervivència	16	13,91 %
Geogràfic	18	15,65 %
Sense definir	25	21,73 %
Totals	115	99,88 %

És destacable la quantitat de noms de lloc que s'han pogut situar dins la topografia dels actuals termes municipals que antigament conformaren el districte de Bulansa, tenint en compte que l'extensió no és excessiva si la comparam amb altres ayza' mallorquins molt més extensos superficialment. En total, són 47 indrets mentre que, a la resta de l'illa, els resultats són menors amb escriure:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Bulansa	Alcúdia Pollença	6.320 Ha 15.170 Ha	21.490 Ha
Muntuy	Llucmajor Algaida Montuïri	52.680 Ha 8.761 Ha 4.110 Ha	65.551 Ha
Al-yibal	Escorca	13.930 Ha	?
Inkan	Inca Selva Mancor de la vall Campanet Búger Sa Pobla d'Uyalfas	5.820 Ha 4.870 Ha 1.990 Ha 3.460 Ha 824 Ha 4.853 Ha	21.827 Ha
Yiynaw	Sineu Llorito Sant Joan	4.770 Ha 1.740 Ha 3.850 Ha	10.360 Ha

EL DISTRICTE DE BULANSA I LA TOPONÍMIA REPARTIMENTAL

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Yartan	Artà Capdepera Son Servera	14.000 Ha 5.497 Ha 4.280 Ha	23.777 Ha
Al-ahwaz al madina	Palma	20.860 Ha	?
Biþra	Petra Ariany	6.990 Ha 4.200 Ha	11.190 Ha

Si comptam amb els topònims recollits a la Remenbrança de Nunyo Sanç, el panorama és semblant:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Terra de Falinis i Caçor	Felanitx Porreres	16.957 Ha 8.690 Ha	25.647 Ha
Musuh i Bunnola	Valldemossa Deià Bunyola	4.283 Ha 1.510 Ha 8.470 Ha	14.236 Ha
Manaqur	Manacor Sant Llorenç des Cardassar	26.110 Ha 8.210 Ha	34.320 Ha
Canpos i la part d'Adia	Campos Santanyí ses Salines	14.983 Ha 12.639 Ha 3.887 Ha	31.509 Ha
Isburlas	Esporles Banyalbufar	3.573 Ha 1.801 Ha	5.374 Ha

De les propietats del senyor bisbe de Barcelona, del qual no tenim constància de repartiment ni cosa semblant, en són 26, les identificacions localitzades al mapa:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Al-ahwaz al madina	Calvià Andratx Estellencs Puigpunyent Marratxí	14.500 Ha 8.255 Ha 1.312 Ha 4.230 Ha 5.420 Ha	33.707 Ha

Pel que fa a les propietats del vescomte de Bearn, la identificació és la següent:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Qanarusa	Alaró	4.370 Ha	22.651 Ha
	Binissalem	2.990 Ha	
	Consell	1.364 Ha	
	Costitx	1.519 Ha	
	Lloseta	1.210 Ha	
	Santa Eugènia	2.048 Ha	
	Santa Maria del Camí	3.760 Ha	
	Sencelles	5.290 ha	

En el territori de Muruh, que va pertànyer al Comte d'Empúries, la proporció d'identificacions és com s'expressa a continuació:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Muruh	Muro	5.540 Ha	20.496 Ha
	Santa Margalida	8.580 Ha	
	Llubí	3.428 Ha	
	Maria	2948 Ha	

De la partida de Sulyar, que compartiren ambdós magnats, hi ha constància de la pervivència física de nou indrets, dels quals sis consten a la documentació coetània a la conquesta i a la resta del segle:

DISTRICTE	MUNICIPI	EXTENSIÓ	EXTENSIÓ APROXIMADA DEL ÝUZ
Sulyar	Fornalutx	1.924 Ha	6.086 Ha
	Sóller	4.162 Ha	

Per concloure aquest avanç a la toponímia d'època islàmica al districte de Bulansa, voldria fer unes reflexions sobre la presència de noms de lloc de formació híbrida incorporant l'article determinat àrab *al-* a un llatíisme que, en ocasions, va acompanyat de la terminació *-ella* que cal pensar en un diminutiu femení d'origen romanç.

D'altra banda, en el cas de Bulansa, en una sola ocasió queda constatat el mot *tūr* (*roca*, en àrab) i sol mantenir-se convertit en *torre*, malgrat no es conservi cap construcció d'aquesta forma; mentre que la deformació d'al-burý (*la torre*, en àrab) resta, temporalment, com *Alborge* per desaparèixer. És el cas de *Santa Anna d'Alcúdia* que adopta el nom de l'oratori medieval a mesura que la defensa murada de la ciutat romana de Pollentia es va demolint per reaprofitar els carreus que la composaven. En canvi, el nom *Alboraïet* que cal derivar-lo de al-burayyât, el diminutiu en plural del mot anterior, es conserva a una zona, avui entre els dos municipis on tal cosa fa pensar que la presència de restes prehistòriques en època musulmana s'utilitzàs el mot burý per designar els talaiots residuals de la zona (talaiots de Can Xanet, desapareguts; i de Ca Na Manascula, avui a Alcúdia). No és més que

una de les moltes hipòtesis que l'anàlisi toponímica obri constantment i, per això, hem d'assumir que la nostra tasca és més positiva obrint interrogants que tancant-los.

NÚM.	REPARTIMENT	MUNICIPI	ÈTIM	TRADUCCIÓ	NOM ACTUAL
1	Formentor	Pollença	Frumentaria	bladera	Formentor
2	bujar	Pollença	Bocchorum	Pervivència prellatina?	Bòquer
3	xilur	Pollença	?	Pervivència prellatina?	Síller
4	Beni Gotmar	Pollença	Banū Gumara	Clànic	Gotmar
5	Sant Vicenç	Pollença	Sanad wizān (?)	La costa d'enfront?	Sant Viucenç
6	Santuiri	Pollença	Sanat ʔ ūr	Costa de la roca	Santuïri
7	allanaria	Pollença	An-na'ura	La sinia	Llenaire
8	ariant	Pollença	?	?	Ariant
9	Petruxella	Pollença	<i>Petra + ella</i>	Perv. llatina+diminutiu	Pedruixella
10	Alcastellan	Pollença	<i>Al + castellum</i>	El + perv. lat.	Son Grua
11	almadraba	Pollença	Al-maḍraba	La teulera	Almadrava
12	Mostagarra	Pollença	Maṭgara	Nom tribal	Mastaguera
13	Culuina	Pollença	Colonia	Pervivència llatina	Colonya
14	Cezarel	Pollença	?	?	L'Assarell
15	Fardarix	Pollença	?	?	Fartàritx
16	Miner	Pollença	?	?	Mina
17	Atacari	Alcúdia	At-tagarī	El tagarí, de la marca	Tacarix
18	Lanuax aben mincar	Alcúdia	Al-bawr	La terra erma	
19	Albecanata	Alcúdia	Al-kaddān	Les pedres blanques	Alcanada
20	Beneizadona	Alcúdia	Banū Zaytūna	Nom clànic	
21	Alcapzal	Alcúdia	Al-qabṭal	L'aqueducte	
22	Alierraz	Alcúdia	Al-ʔaraz	El pedregar	Algerràs
23	Alfonogella	Alcúdia	<i>Al+feniculum + ella</i>	Al+lat.+diminutiu	Fonoieta
24	Vila Roja	Alcúdia	Villa rubra	Vila roja	Vila Roja
25	Alcudina	Alcúdia	Al-qudya	El pujol	Alcúdia
26	Taxara	Alcúdia	Aš-šarā'	Regió de la vora	Xara
27	Taraxna	Alcúdia	?	?	Taraina
28	alborge	Alcúdia	Al-burʔ	La torre	Santa Anna

NÚM.	REPARTIMENT	MUNICIPI	ÈTIM	TRADUCCIÓ	NOM ACTUAL
29	muzoch	Alcúdia	?	Nom propi	Can Xanet (¿?)
30	Abu Darraca	Alcúdia	Abū Darraġ	Nom propi	
31	Bertillen	Alcúdia	?	?	
32	Alboraxat	Alcúdia	Al-burayġā t	Les torretes	Alboraiet
33	Guinyent	Alcúdia	Ġinān	Jardins	Gunyent
34	Cacamautx	Alcúdia	¿?	?	Gatamoix
35	Alcalel Alacal	Alcúdia	Al-qalīl al-‘aqa (?)	El castellot	S'Esgleïassa
36	Huafeca Beni Maliyx	Alcúdia	?	?	Ets òscols
37	Montegellos	Alcúdia	?	Mont gelat?	Son Fe
38	Xubulbar	Alcúdia	Subūl barr	Camins de la riba	
39	Palumber	Alcúdia	Columbarium	Pervivència llatina	Es Colombars
40	Palubar	Alcúdia	Columbarium	Pervivència llatina	Es Colombats
41	Sopmilhan	Alcúdia	?	?	
42	Bernedria	Alcúdia	Ibn ‘Atiya	Antropònim	Biniatria
43	auriolhez	Alcúdia	?	?	Oriolet
44	Alazarac	Alcúdia	A-lazraq	El blau	
45	Agdaya	Alcúdia	Aḡ-ḡay‘a	El llogaret	
464	Sant Marti aben Rayma	Alcúdia	Sanad Martin	Pujada dels Beni Martin	
47	Albercutx	Pollença	Al-barqūq	Albercoc	Albercutx

DISTRICTE	MUNICIPIS	HECTÀREES	ÀREES
Bulansa	Alcúdia	6.320 Ha	74 a
Bulansa	Pollença	14.437 Ha	73 a
Muntuy	Llucmajor	32.680 Ha	37 a
Ujntuy	Algaida	9.020 Ha	78 a
Muntuy	Montuïri	4.030 Ha	84 a
Al-yibal	Escorca	14.300 Ha	53 a
Inkan	Inca	5.791 Ha	17
Inkan	Selva	6.722 Ha	75 a
Inkan	Mancor de la vall		

EL DISTRICTE DE BULANSA I LA TOPONÍMIA REPARTIMENTAL

DISTRICTE	MUNICIPI	HECTÀREES	ÀREES
Inkan	Campanet	3.799 Ha	99 a
Inkan	Búger	795 Ha	90 a
Inkan	Sa Pobla d'Uyalfas	5.399 Ha	43 a
Yiynaw	Sineu	7.142 Ha	36
Yiynaw	Llorito		
Yiynaw	Sant Joan	8.686 Ha	66 a
Yartan	Artà	13.826 Ha	39 a
Yartan	Capdepera	5.497 Ha	28 a
Yartan	Son Servera	4.093 Ha	34 a
Al-ahwaz al madina	Palma	18.265 Ha	66 a
Biṭra	Petra	9.276 Ha	13 a
Biṭra	Ariany		
Terra de Falinis	Felanitx	17.166 Ha	81 a
Caçor	Porreres	8.686 Ha	40 a
Musuh	Valldemossa	4.283 Ha	16
Musuh	Deià	1,548 Ha	65 a
Bunnola	Bunyola	8.263 Ha	23 a
Manaqur	Manacor	34.133 Ha	68 a
Manaqur	Sant Llorenç des Cardassar		
Canpos	Campos	14.731 Ha	68 a
La part d'Adia	Santanyí	16.050 Ha	10 a
La part d'Adia	ses Salines		
Isburlas	Esporles	3,522 Ha	62 a
Isburlas	Banyalbufar	1.781 Ha	82 a
Al-ahwaz al madina	Calvià	14.276 Ha	31 a
Al-ahwaz al madina	Andratx	8.089 Ha	91 a
Al-ahwaz al madina	Estellencs	1.237 Ha	36 a
Al-ahwaz al madina	Puigpunyent	4.180 Ha	18 a
Qanarusa	Alaró	5.860 Ha	78 a
Qanarusa	Binissalem	2.925 Ha	59 a
Qanarusa	Consell		
Qanarusa	Costitx	1.453 Ha	65 a

XXII JORNADA D'ANTROPONÍMIA I TOPONÍMIA

DISTRICTE	MUNICIPIS	HECTÀREES	ÀREES
Qanarusa	Lloseta	1.213 Ha	38 a
Qanarusa	Santa Eugènia	1.925 Ha	47 a
Qanarusa	Santa Maria del Camí	3.886 Ha	29 a
Qanarusa	Sencelles	5.366 Ha	40 a
Muruh	Muro	5.328 Ha	93 a
Muruh	Santa Margalida	8.580 Ha	21 a
Muruh	Llubí	3.428 Ha	85 a
Muruh	Maria	2.948 Ha	32 a
Sulyar	Fornalutx	2.025 Ha	27 a
Sulyar	Sóller	2.025 Ha	95 a